

Вербальні та невербальні репрезентанти теми добробуту в середньополіському весняному обрядовому тексті

У статті розглянуто структуру та семантику обрядових дій першого вигону худоби та великоднього періоду; досліджено міфологічні мотиви, які лежать в основі постання вербальних та невербальних репрезентантів теми добробуту в середньополіському весняному обрядовому тексті; з'ясовано культурну семантику деяких назв обрядових дій та предметів через встановлення їх взаємозв'язку з одиницями акціонального, реалемного, агентивного, атрибутивного, локативного, темпорального планів змісту та плану станів, почуттів, процесів, явищ, уявлень тощо.

Дослідження середньополіського обрядового тексту весняного циклу як семіотичної цілісності передбачає виділення тем плану змісту, які його формують, що полегшує встановлення семантики вербальних і невербальних одиниць, окремих елементів народного календаря та з'ясування їх походження, витоків формування та розвитку. Семантичну єдність календарної обрядовості, зокрема весняної, зумовлюють міфологічні уявлення, які лежать в основі творення єдиної картини світу.

Значна кількість весняних обрядів спрямована на забезпечення родинного добробуту, який насамперед залежав від врожаю; від здоров'я та приплоду худоби; від постійного, закріпленого за окремими календарними датами виконання обрядів сакралізації побутових реалій, які набували символічного значення в процесі їх використання; від виконання заборон як передумови залучення до святкової благодаті; від обміну позитивною святковою енергетикою за допомогою вербальних та невербальних засобів тощо. Тому серед тем плану змісту, які вибудовують цілісний культурний текст весняного календарного періоду, представлена тема *добробуту*, сформована різноплановими вербальними та невербальними одиницями.

Тема *добробуту* тісно пов'язана з темою *плодючості*, оскільки достаток та матеріально-побутове забезпечення селян насамперед залежало від урожаю. Здоров'я, приплід худоби також були важливою ланкою в організації добробуту селянина. Так, важливе значення у складі весняної обрядовості має обряд *першого вигону худоби* на пасовище, який найчастіше здійснювали на свято Юрія (6 травня). За народними легендами, цей святий охороняє худобу, допомагає пастухам або карає їх за провини, а також панує над вовками, розподіляє між ними їжу та вказує, яку тварину вони можуть з'їсти [1: 155; 2: 130].

Дослідження обрядовості першого вигону худоби у контексті вивчення всього юрійського циклу весняних календарних обрядів та пов'язаного з ним фольклору здійснила Г. Шаповалова, у складі весняної обрядовості Полісся – Т. Агапкіна. Окремо поліському обряду першого вигону худоби присвячені роботи Г. Плотникової. Актуальним залишається дослідження середньополіської обрядовості усього календарного циклу як цілісної системи та його окремих елементів, встановлення взаємозв'язків позамовних компонентів із мовною номінацією.

Мета статті – розглянути вербальні та різнопланові невербальні одиниці, які репрезентують тему добробуту в середньополіському весняному обрядовому тексті, встановити взаємозв'язок між ними та з'ясувати їх культурну семантику.

У середньополіській весняній обрядовості перший вигін худоби на пасовище найчастіше відбувався на свято Юрія, яке в народній свідомості сприймали як *п'разн'ік д'ла ху'доб'і* (н.п. 27); *с'в'а'т'іт' І'ур'ей – це ўже д'ла ху'доб'і* (н.п. 28); *д'ла ху'доб'і, обер'і'гайе вон ху'добу* (н.п. 21). У поясненні щодо приуроченості цього обрядового акту до свята Юрія переважає мотив забезпечення перебування худоби вкупі: *На І'ур'їа т'реба об'е'зател'но | в'і'нустит' на пасо|в'іс'ко ху'добу. Йак|шо н'і – то ху'доба не" | буде гле" | д'ет' то|вару, | буде ўте|кат' (н.п. 36). Йак на І'ур'їа | в'і'жен'еш, то ху'доба | буде хо|д'іт' ўс'а ў'м'е'с'ці (н.п. 38). До І'ур'їа вер|б'ічкоўу с'в'аш|ченоўу ви'га|н'айўт ху'добу, шоб у | пол'і ху'доба од|на д'ругу гле" | д'ела (н.п. 43). Віднесеність цього обрядового акту до свята Юрія зумовлена також народними уявленнями про те, що Юрій ключами відкриває землю, випускає теплу росу, яка забезпечує плодючість і здоров'я [1: 175; 2: 128; 3: 41; 4: 31]. У середньополіській обрядовій традиції весняний обряд першого вигону худоби характеризується варіативністю, зумовленою різними мотивами його постання, одним з яких є мотив використання наділеної магічними властивостями юрійської роси, зокрема для збільшення кількості молока у корів: *На І'ур'їа на | росу в'і|вод'ат ху'добу, шоб ба|гато да|вала ко|роўка моло|ка. Бо це І'ур'ей | росу да|їе ўже, бла|женствуйе і | сонце"м, і ро|сойу, і во|доўу (н.п. 18).**

Обряд *першого вигону худоби* складається з таких основних елементів: *обхід худоби перед вигонем, биття худоби вербовою гілкою, ритуальне годування, пригощання пастуха та замовляння*, які виконували для забезпечення захисту худоби від усього негативного, надання необхідних життєвих сил, створення сприятливих умов для існування, а в перспективі – сприяння приплоду, а отже, і родинному добробуту. Характерною для початку скотарського циклу є міфологізація ознаки *перший*, яка маркує час та дію,

виконану на початку й стає символом всього періоду [5: 204]. Основну мету захисту від негативного під час обходу худоби реалізовано за допомогою магічних дій із обрядовими реаліями. Так, ритуальне використання яйця під час першого вигону худоби відоме в багатьох слов'янських ареалах. За народними уявленнями, яйце як символ зародження життя є магічним засобом сприяння ситості, здоров'ю, приплоду худоби. В основу уявлень про магічні властивості яйця покладено асоціативне переосмислення форми у вигляді кола як символічної захисної межі. Такі уявлення про яйце відображено у звичаях перед першим вигонем худоби класти яйце під поріг хліва або у ворота двору, перекачувати яйце перед (під) твариною [6: 127–129]. Семантика створення своєрідної захисної межі також відображена в обрядовій дії обходу худоби по колу та ритуальному використанні таких обрядових предметів як пояс і замок [1: 160; 6: 120–123, 110–112; 7: 233–234]: *Перед тим, як в'їгон'їли із од'рини худобу, перед порогом ложаць бо ханочку хл'їба, йайце си'ре, ножа і краснаго по'яса, щоб чере'з ети ко'рова пере'ступ'їла* (н.п. 15). *Поїїли с'в'аш'ченою во'дичкою через по'яс. За'мочка ложи'ш по той бок порога у хле'їе і зам'їкаєш, а кл'уч'їка заб'рала у кар'ман. Це та'ка бу'ла при'к'м'ета, щоб ко'роўка ўже ни'їк'їх ў'рокоў* [не знала]. *За'мочок там у хле'їу ле'жу'т. Ко'роўка пере'ступ'їла, а кл'уч'їк у кар'ман'ї* (н.п. 46). Серед магічних предметів, які використовували під час обходу худоби перед вигонем, важливе значення мали *сіль, великодня свічка та ікона* [1: 158–159].

Основним обрядовим предметом у ритуалі першого вигону худоби на пасовище була освячена у Вербну неділю *вербова гілка: вер'ба, вер'б'їнка, с'в'а'та вер'ба, вер'б'їчка с'в'аш'чена* як своєрідне джерело життєдайної сили природи та інструмент її передачі худобі. Майже у всіх слов'ян відомий ритуальний припис повертати цю гілку в оселю чи хлів, щоб сприяти поверненню худоби додому, уникнути втрат у стаді, зберегти худобу від нечистої сили [6: 133]. У Білорусі вербову гілку нерідко втикали в стіну, дах хлівів, а в деяких районах України разом з вербою втикали й свічки, щоб відганяти нечисту силу та відьом [1: 161–162]. Отже, здавна вірили, що освячена верба може зберегти худобу від різних нещасть. Символічне *биття* худоби вербовою гілкою є основним елементом середньополіського обряду першого вигону худоби на пасовище: *В'їга'н'їют перш'їй де'н'ок худобу на пашу тойу вер'боїу* (н.п. 2). *Ко'рову перш'їй раз на пашу вер'боїу виги'н'їют* (н.п. 4). *Худобу в'їга'н'їют ти'м дубч'їком, ти'їейу вер'б'їнкою* (н.п. 5). *Виги'н'їли худобу вер'боїу, бил'ї ко'рову* (н.п. 6). *Треба ко'рову в'їга'н'їти на пашу тойу вер'боїу* (н.п. 8). *В'їга'н'їют на ул'їцу, і паш'ла ко'рова, берут' вер'бу, вер'боїу іе в'їга'н'їют* (н.п. 27). *В'їгоне'ш на пашу худобу, береш с'в'а'ту вер'бу* (н.п. 28). *До Йур'їа вер'б'їчкоїу с'в'аш'ченоїу виги'н'їют худобу, щоб у пол'ї худоба од'на д'ругу гле'д'їла* (н.п. 43). *Йур'їа. Це о'б'їчно в'їга'н'їют ко'роўк'ї на пашу. Вер'б'їчкоїу прага'н'їют ко'роўку* (н.п. 46).

Із традиційними функціями забезпечення багатства, добробуту, удачі в господарстві та приплоду худоби пов'язане магічне значення *хліба* в ритуалах першого вигону [6: 123–124]. *Хліб* використовували під час обходу худоби як основний елемент в обряді *ритуального годування* худоби [1: 157–158]. Магічні дії з хлібом під час першого вигону худоби, відомі в різних слов'янських регіонах, досить різноманітні. Так, на Поліссі, перед вигонем худобі дають шматочок паски, випечених на Середохрестя хрестики (печиво у вигляді хреста), також шматок хліба беруть із собою на пасовище та пригощають хлібом пастухів тощо. Звичай обходити навколо череди з хлібом-сіллю, частуючи ним худобу, перед першим вигонем на пашу відомий також у росіян та литовців [8: 36]. У день Юрія під час першого вигону худоби існував звичай пекти зображення тварин як магічний обряд збереження й примноження худоби [9: 39]. У середньополіській культурній традиції поширений звичай перед першим вигонем годувати худобу обрядовим печивом у вигляді хрестика, випеченим на четвертому тижні Великого посту: *Хрестик'ї та'к'їїе с хл'їба, як ко'рову виги'н'їют, да'їют ко'ров'ї* (н.п. 5). *Хрестик'ї пе'к'ли, три хрестик'ї, п'ри'сне т'їсто. Як ко'рову виги'н'їєш – то да'їєш ко'ров'ї, щоб іе'ла* (н.п. 7). *У середу пек'л'ї п'ро'г'ї, клал'ї о'д'їн на од'но'го – хр'їсци. Треба ко'рову за'пасуват' іс ци'м п'ро'ж'ком* (н.п. 8). *Вип'їкаїуц' хр'їсци'їку' три'ї. То'вар поч'їнайуц' [виганяти першій раз на пашу] – то хр'їсци'їка беруц'ї* (н.п. 14). *Як'шо в'їгон'їли худобу на пашу то'же б'єруц'ї за со'бою хл'їб у в'їгл'ад'ї хр'їсци'їта* (н.п. 15). *Пек'ли'ї хр'їсци'ї, п'ек'ли'ї хр'їсци'їк'ї та'к'їїе. Б'рали'ї о'д'їго і да'вали'ї ко'ров'ї, як в'їга'н'їєм пер'ш'їй раз* (н.п. 16). *На Хр'їсци'ї, Сер'їдо'пос'їце' хр'їсци'їти пе'к'ли, су'ш'їли, то'же худоб'ї [давали]. І як в'їход'їти ко'роўка перш'їй раз у поле [давали], у хат'ї роз'мочуват не' да'їют, на пашу у во'д'ї розмо'ч'їти, да'їєї [корові], щоб во'на з'їла. Іе то'д'їе не' за'ч'їп'їти ни'їч'їго, не' пага'н'їука, не' худоб'їна* (н.п. 18). *Хр'їсци'ї, Сер'їдо'пос'їце' – то у нас хр'їсци'їк'ї п'ек'ли'ї. Да ўже як ко'рову в'їга'н'їют, то ўже да'їют ко'ров'ї, щоб ко'рова не б'їласа да'їти до хат'ї йшла* (н.п. 21). *Як ко'рову в'їга'н'їют вес'ноїу у п'ер'ш'їй д'їн'ї, то б'єрут' вер'б'їчку с'в'а'ч'їну, то'го хр'їсци'їка ко'роўц'ї од'їют, щоб добре бу'ло благоп'л'уч'їе* (н.п. 23). *В'їга'н'їют на ул'їцу, і паш'ла ко'рова, хр'їсци'їка то'го, що пек'ли'ї, в'їгон'їти, да'їют ко'роўц'ї* (н.п. 27). *Хр'їсци'їк'ї у середу п'ек'л'ї. Як виги'н'їєш худобу – то да'вал'ї худоб'ї т'їе хр'їсци'їк'ї* (н.п. 28). *Худобу за'пасувал'ї с ти'м хр'їсци'їком* (н.п. 29). *Хр'їсци'ї, Хр'їсна сер'їда. Вип'їкали хр'їсци'їк'ї. Як в'їга'н'їли худобу п'ер'ш'їй раз на пашу, да'вали ко'роўц'ї* (н.п. 36). [Хрестики] *ко'ровам да'вали, як в'їгон'їли на пашу* (н.п. 39). *Хрестик'ї пек'ли'ї іс т'їстечка. Худоб'ї да'вал'ї, як в'їга'н'їли на пашу* (н.п. 46).

Серед значної кількості ритуальних дій, які виконували в перший день вигону худоби, значне місце посідали обряди *пригощання пастуха*, від якого залежало здоров'я, витривалість худоби, і який мав її

оберігати: *Йак у ме^н не од^н на ко^роука – то йа бе^н ру х^л’еба од^н р’ежу, д’ве йа^н йечк’і замо^н тайу – |ето пасту^н ху. |Первий раз поч’і^н найе* (н.п. 14). У багатьох народів пастухам приписували особливі, незрозумілі для простої людини якості, звідси намагання задобрити, пригостити, не образити [10: 94]. Велике значення цей ритуал мав на Поліссі, про що свідчить зафіксований на цій території докладний опис дій під час обдаровування пастухів [11: 335–340]. Звичай пригостити пастуха яйцями, салом або готовою ячнею поширений не тільки на Поліссі, але й у багатьох інших слов’янських регіонах, що пов’язано з магічним значенням яйця як символу плодючості, збереження життя тощо [11: 337].

Обрядові дії першого вигону худоби супроводжували своєрідними магічними звертаннями: *“Г^н дз’і, ко^рово, ї^н |чере^нду ро^гами^н, а до^н дому – но^н гами^н”* (н.п. 15). Так, відомий досить різноманітний репертуар закликань, із якими перший раз виганяли в поле худобу: прості ласкаві звертання до худоби, молитовні звертання (найчастіше до Юрія) з проханнями зберегти худобу [12: 19].

Отже, у середньополіських обрядових текстах тема добробуту (мотив тваринництва) реалізована в таких одиницях:

– акціонального плану: перший вигін худоби на пасовище – ‘ритуальне випроводження худоби перший раз після зими на пасовище’; символічне биття худоби вербовою гілкою – ‘залучення худоби до життєдайної сили природи’; покласти перед порогом хліб, яйце, ніж, червоний пояс, замок – ‘обрядова дія, спрямована на захист худоби від усього негативного’; годування худоби обрядовим печивом – ‘обрядова дія, спрямована на забезпечення здоров’я, приплоду худоби’; пригощання пастуха – ‘символічне задобрювання людини, яка повинна оберігати худобу’;

– реалемного плану: вербова гілка – ‘обрядовий предмет, яким виганяють худобу перший раз на пасовище’; хліб, яйце, ніж, червоний пояс, замок – ‘обрядові предмети-обереги, які кладуть перед порогом, щоб через них переступила худоба, ідучи перший раз на пасовище’; хліб, яйця – ‘обрядова їжа, якою пригощають пастуха’; обрядове печиво – ‘обрядова їжа, якою годують худобу перед першим вигоном’; роса – ‘обрядова реалія, цілющі властивості якої використовують під час першого вигону худоби на поле’;

– атрибутивного плану: перший вигін – ‘ознака, яка зумовлює необхідність виконання обрядових дій’; юрїївська роса – ‘ознака, яка вказує на магічні властивості обрядової реалії’; вербова гілка – ‘тс’; свячена вода – ‘тс’; червоний пояс – ‘тс’;

– агентивного плану: пастухи – ‘персонажі обряду першого вигону’; худоба – ‘тс’;

– локативного плану: поріг – ‘місце, де використовують обрядові предмети-обереги для створення символічної захисної межі’; поле – ‘місце, куди виганяють худобу перший раз на пасовище’;

– темпорального плану: на Юрія – ‘період першого вигону худоби’; зранку – ‘частина доби, коли виганяють худобу’;

– плану станів, почуттів, процесів, явищ, уявлень тощо: уявлення про благословенну росу, яка з’являється на Юрія.

Усі ці різнопланові невербальні одиниці в обрядовому тексті функціонують поряд із вербальними, часто зумовлюючи їх культурну семантику. Тому встановлення значення та семантичної структури таких назв обрядових предметів як *хрести, хрестики, хресци, хліб у вигляді хреста* – ‘обрядове печиво, випечене на четвертому тижні Великого посту, яке використовують, зокрема, в обрядах першого вигону худоби на пасовище’; *верба, вербінка, свята верба, вербичка священна* – ‘освячена на Вербну неділю вербова гілка, якою виганяють перший раз худобу на пасовище’ та назв обрядових дій: *виганяти худобу на Юрія, виганяти худобу на пашу, виганяти худобу вербою, випустити худобу на пасовисько, запасувати корову на Юрія, виводити (виганяти) худобу на росу* можливе лише за умов виокремлення невербальних компонентів обрядових текстів та з’ясування міфологічних уявлень, на основі яких вони сформовані.

Тема *добробуту* лежить в основі постановки значної кількості вірувань, пов’язаних із *Великодніми святами*. За народним повір’ям, у цей період відкриваються ворота до раю. Здавна вірили в те, що, хто помре на Великодньому тижні, обов’язково потрапить до раю, стане святим [3: 86; 13: 42]. Одна з найбільш поширених заборон Великодньої ночі – заборона спати цієї ночі – відома майже у всіх східнослов’янських ареалах, найчастіше мотивується християнськими поглядами: спати грішно, бо цієї ночі воскрес Ісус Христос тощо. У середньополіській обрядовій традиції заборона *спати у Великодню ніч* побутує поряд із заборонами *вимикати світло, розстеляти ліжко*, значна кількість інформаторів указує на необхідність наповнення хати світлом, запалення вогню. Інтерпретації цієї заборони мають християнську основу: *бо в церкві йде служба; щоб не пропустити, коли Ісуса Христа будуть будити* [батьошка вперше скаже: “Христос Воскрес”]; *бо Ісус Христос воскрес та загалнополіську народну основу, пов’язану з мотивом удачі, успіхів у пошуку влітку яєць диких птахів, у збиранні грибів: Заборо^н на^лос^н, н’е с^н пал’і*. [Цілу ніч горить свічка]. *Ко^л’іс’ |бат’ко |каже – „Не сп’і – до |качки |наїдеш, |д’ік’ііе”* (н.п. 14). *Ўноч н’е с^н пал’і. Хто не^н |буде спат – то, |каже, збе^н’ре ба|гато гри^н’ боў, ку^н б’елца вивер^н’ тат’ |буде, іі’ йец* (н.п. 29). *Ўс’а’ ношна. Ка^л зал’і, шо хто на Ўс’у’ ношну н’е |буд’е спат’, то йак поже^н |не то’ вар у л’ес – з^н наїде |качку* (н.п. 38) [14: 74; 15: 304]. На заході Полісся заборону спати цієї ночі, просто лягати в ліжко або розстеляти його, відповідно до магічної асоціації, пояснюють тим, що у господаря можуть полягати посіви [14: 74], такі інтерпретації заборони поширені й на Закарпатті [16: 238]. Виконання цих заборон сприяло залученню всіх людей до великодньої благодаті, навіть тих, хто не йшов у цю ніч до церкви. А невиконання заборон сприймали як гріх, як передумову втрати свого щастя: *не^н |можна у Вели^н код’ну н’іч спат’ – гр’іх, т’реба і |ти до |церкви^н, |можеш ш |час’ц’а сво^н’іе прос^н’ пат’* (н.п. 24). Мотив *талану* та

мотив *світла* лежить в основі постановня народних уявлень про те, що на Великдень відкриваються закопані скарби та горять яскравим полум'ям, горить золото [15: 304; 17: 54]. У середньополіських обрядових текстах є свідчення про те, що побачити це явище може лише щаслива людина: *Го|рат с'|в'еч'к'і, де ко|лис' бу|ло ў|л'у|деї| золото, ї|за|копували у|земл'у – там|буде на Ёс'у|ношну с'|в'еч'ка го|рет'.* |Золото во|но ме^u|н'айеца, |суш'іц:а, осц'хайе. [Це можуть побачити не всі, а тільки] *хто шча|ливий* (н.п. 37).

Продукти, освячені в церкві під час релігійних свят, у народній свідомості були наділені різними магічними властивостями, серед яких була властивість сприяти добробуту окремої людини або родини загалом. Так, на Великдень *к'|ром'е|паск'і і к'|рашанок осв'еш'чац' н'ес'лі їс'е, шо йес'ц' у ха|з'аїств'і – си|р, см'е|тану, |сало, шоб їс'е осв'еш'чалос і шоб їс'е в'е|лоса* (н.п. 15). Нерідко набір продуктів, які приносили до церкви на освячення, вказував на матеріальне становище родини. На Середньому Поліссі освячені великодні продукти вживали в їжу, важливе значення мало вживання першим освяченого яйця, рідше – паски; ними годували худобу: *окраєц' паски з сіллю давали корові, яка отелилася; хліб із свяченою сіллю давали корові; шкаралупки від освячених яєць давали курам, шоб неслися тощо, також ці обрядові предмети були наділені в народній уяві магічними властивостями захищати від негативного: т|рошк'і |паску з|р'езуємо, остаў|л'айемо |в'ісоко на п'е|че, шоб була |паска с'в'а|та ў|хат'і* (н.п. 11); [шкаралупки від освячених яєць] *дер|жат', шоб Гос|под' зашч'іш'чаў нас у|с'іх* (н.п. 31); *на Ве^u|ликдеⁿ' |паску пек'лі, при^e|носи'лі с|церкви, кру|гом |хати об|ходи'лі с|пасоч'кої, то|д'е йеⁱ|д'ат* (н.п. 39).

Тема *добробуту* (мотиви удачі, здоров'я) у середньополіських обрядових текстах представлена такими одиницями:

- акціонального плану: *освячення продуктів* – ‘освячення набору продуктів необхідних для життєдіяльності людей з метою забезпечення добробуту сім'ї’; *споживання освячених продуктів* – ‘намагання використати цілющі властивості освячених продуктів з метою забезпечення здоров'я на весь рік’; *обмін крашанками із рідними, сусідами* – ‘обрядова дія, яку супроводжують побажаннями добра та здоров'я’; *годування освяченими продуктами (або їхніми залишками) худоби* – ‘намагання захистити худобу від хвороб та всього негативного на весь рік’;

- реалемного плану: *набір освячених великодніх продуктів (крашанка, паска, печене поросся тощо)* – 1) ‘символи родинного багатства та добробуту’; 2) ‘обереги від усього негативного’;

- атрибутивного плану: *освячені продукти* – ‘ознака, яка вказує магічні властивості обрядової реалії’;

- локативного плану: *церква* – ‘місце, де освячують продукти’; *оселя* – ‘місце, де зберігають освячені продукти’;

- темпорального плану: *Великодні свята* – ‘період виконання обрядів, спрямованих на забезпечення добробуту родини’;

- плану станів, почуттів, процесів, явищ, уявлень тощо: *повір'я про те, що на Великдень горить закопане золото; заборона спати у Великодню ніч*;

- вербального плану: *крашанка, святе яйце (яєчко); паска, свята паска; розговлятися* – ‘починати їсти скоромне після посту, першим – яйце та паску, освячені в церкві’; *христосуватися* – ‘бити крашанки, обмінюватися ними, промовляти словесні вітання та цілуватися у Великодні свята’.

Висновки. Тема добробуту, яка поряд з іншими темами плану змісту лежить в основі формування, зокрема, весняних обрядових текстів, має значну кількість вербальних та невербальних репрезентантів, мотиви виникнення та постановня яких можливо дослідити за допомогою комплексного вивчення усіх аспектів їх взаємозв'язку; встановлення відношення між мовною номінацією та позамовними обрядовими компонентами; з'ясування семантики, структури та генезису складових обрядів як цілісної системи.

Обстежені населені пункти

1. Яполоть Костопільський р-н Рівненська обл. 2. Берестя Дубровицький р-н ~. 3. Липки Гошанський р-н ~. 4. Чудель Сарненський р-н ~. 5. Борове Рокитнянський р-н ~. 6. Дроздинь Рокитнянський р-н ~. 7. Глинне Рокитнянський р-н ~. 8. Курчиця Новоград-Волинський р-н Житомирська обл. 9. Заровенка Ємільчинський р-н ~. 10. Комсомольськ Олевський р-н ~. 11. Кишин Олевський р-н ~. 12. Куліші Ємільчинський р-н ~. 13. Стовпинка Олевський р-н ~. 14. Хочино Олевський р-н ~. 15. Копище Олевський р-н ~. 16. Замисловичі Олевський р-н ~. 17. Рясне Ємільчинський р-н ~. 18. Рудня-Жеревці Лугинський р-н ~. 19. Охотівка Коростенський р-н ~. 20. Волошине Лугинський р-н ~. 21. Малахівка Лугинський р-н ~. 22. Совечне Овруцький р-н ~. 23. Мощаниця Лугинський р-н ~. 24. Рижани Володарськ-Волинський р-н ~. 25. Поліське Коростенський р-н ~. 26. Лісівщина Коростенський р-н ~. 27. Гошів Овруцький р-н ~. 28. Пішаниця Овруцький р-н ~. 29. Ігнатпіль Овруцький р-н ~. 30. Стирти Черняхівський р-н ~. 31. Ходаки Коростенський р-н ~. 32. Мелені Коростенський р-н ~. 32. Чернігівка Овруцький р-н ~. 33. Чоповичі Малинський р-н ~. 34. Заньки Радомишльський р-н ~. 35. Піхоцьке Овруцький р-н ~. 36. Селець Народицький р-н ~. 37. Виступовичі Овруцький р-н ~. 38. Розсохівське Народицький р-н ~. 39. Старе Шарно Народицький р-н ~. 40. Лозниця Народицький р-н ~. 41. Пиріжки Малинський р-н ~. 42. Ноздрище Народицький р-н ~. 43. Межирічка Радомишльський р-н ~. 44. Черевач Чорнобильський р-н Київська обл. 45. Дитятки Чорнобильський р-н ~.

Список використаних джерел та літератури

1. Соколова В. К. Весенне-летние календарные обряды русских, украинцев и белорусов XIX – начала XX вв. / В. К. Соколова. – М. : Наука, 1979. – 287с.
2. Шаповалова Г. Г. Егорьевский цикл весенних календарных обрядов у славянских народов и связанный с ним фольклор / Г. Г. Шаповалова // Фольклор и этнография. Обряды и обрядовый фольклор. – Л. : Наука, 1974. – С. 125–135.
3. Матвеева Н. П. Солнцеворот : праздники, обычаи, предания. (Церковно-народный месяцеслов). Научно-популярное издание / Н. П. Матвеева. – К. : Украинский центр духовной культуры, 1995. – 240 с.
4. Чубинський П. Мудрість віків. (Українське народознавство у творчій спадщині Павла Чубинського) : у 2-х кн. / П. Чубинський. – Кн. 2. – К. : Мистецтво, 1995. – 224 с.
5. Валенцова М. М. *Первый* в славянской традиционной культуре / М. М. Валенцова // Признаковое пространство культуры / отв. ред. С. М. Толстая. – М. : Индрик, 2002. – С. 192– 208.
6. Плотникова А. А. Первый выгон скота в Полесье / А. А. Плотникова // Славянский и балканский фольклор. Этнолингвистическое изучение Полесья. – М. : Индрик, 1995. – С. 108–141.
7. Мороз А. Б. Севернорусские пастушеские отпуска и магия первого выгона скота у славян / А. Б. Мороз // Восточнославянский этнолингвистический сборник. Исследования и материалы. – М. : Индрик, 2001. – С. 232–258.
8. Артюх Л. Ф. Обрядовий хліб у символіці культурно-побутової спільності народів / Л. Ф. Артюх // Народна творчість та етнографія. – 1976. – № 5. – С. 33–37.
9. Пропп В. Я. Русские аграрные праздники. (Опыт историко-этнографического исследования) / В. Я. Пропп. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1963. – 143 с.
10. Токарев С. А. Обычаи, обряды и поверья, связанные с животноводством / С. А. Токарев // Календарные обычаи и обряды в странах зарубежной Европы. Исторические корни и развитие обычаев. – М. : Наука, 1983. – С. 90–97.
11. Плотникова А. А. *Угощение пастуха* : география обрядовой терминологии / А. А. Плотникова // Український діалектологічний збірник. Кн. 3. – К. : Довіра, 1997. – С. 335–340.
12. Соколова В. К. Заклинания и приговоры в календарных обрядах / В. К. Соколова // Обряды и обрядовый фольклор. – М. : Наука, 1982. – С. 11–25.
13. Максимович М. Дні та місяці українського селянина : пер. з рос. / М. Максимович. – К. : Книга Роду, 2002. – 189 с.
14. Агапкина Т. А. Очерки весенней обрядности Полесья / Т. А. Агапкина // Славянский и балканский фольклор. Этнолингвистическое изучение Полесья. – М. : Индрик, 1995. – С. 21–107.
15. Возняк М. Народний календар із Овруччини 50 рр. XIX ст. в записі Михайла Пйотровського / М. Возняк. // Древліяни. Збірник статей і матеріалів з історії та культури Поліського краю. – Львів : Інститут народознавства НАН України, 1996. – С. 291–336.
16. Богатырев П. Г. Магические действия, обряды и верования Закарпатья / П. Г. Богатырев // Вопросы теории народного искусства. – М. : Искусство, 1971. – С. 167–296.
17. Войтович В. Українська міфологія / В. Войтович. – К. : Либідь, 2002. – 664 с.

References (translated & transliterated)

1. Sokolova V. K. Vesenne-letnie kalendarnyie obryadyi russkih, ukraintsev i belorusov XIX – nachala XX vv. [Spring and summer calendar Russian, Ukrainians and Belarusians rites of XIX - early XX centuries] / V. K. Sokolova. – M. : Nauka, 1979. – 287s.
2. Shapovalova G. G. Egorevskiy tsikl vesennih kalendarnyih obryadov u slavyanskih narodov i svyazannyiy s nim folklor [Egorievskiy cycle of spring calendar rituals of Slavic peoples and the folklore connected with it] / G. G. Shapovalova // Folklor i etnografiya. Obryadyi i obryadovyy folklor [Folklore and Ethnography. Rites and ritual folklore]. – L. : Nauka, 1974. – S. 125–135.
3. Matveeva N. P. Solntsevorot : prazdniki, obyichai, predaniya. (Tserkovno-narodnyiy mesyatseslov). Nauchno-populyarnoe izdanie [Sun cycle: festivals, customs, traditions. (National Church mesyatseslov). Popular science publication] / N. P. Matveeva. – K. : Ukrainkiy tsentr duhovnoy kulturyi, 1995. – 240 s.
4. Chubinskiy P. Mudrist vilkiv. (Ukrayinske narodoznavstvo u tvorchiy spadschini Pavla Chubinskogo) : u 2-h kn. [The wisdom of the ages. (Ukrainian ethnology in the creative legacy of Pavlo Chubynskiy)] / P. Chubinskiy. – Kn. 2. – K. : Mistetstvo, 1995. – 224 s.
5. Valentsova M. M. Pervyy v slavyanskoj traditsionnoy kulture [The first in Slavic traditional culture] / M. M. Valentsova // Priznakovoe prostranstvo kulturyi [Attribute space of culture] / отв. ред. S. M. Tolstaya. – M. : Indrik, 2002. – S. 192– 208.
6. Plotnikova A. A. Pervyy vyigon skota v Polese [The first cattle in the pasture in Polesye] / A. A. Plotnikova // Slavyanskiy i balkanskiy folklor. Etnolingvisticheskoe izuchenie Polesya [Slavic and Balkan folklore. Ethno-linguistic study of Polesye]. – M. : Indrik, 1995. – S. 108–141.
7. Moroz A. B. Severnorusskie pastusheskie otpuska i magiya pervogo vyigona skota u slavyan [Northern Russian pastoral holidays and the magic of the first cattle pasture in the Slavs] / A. B. Moroz //

Vostochnoslavjanskiy etnolingvisticheskiy sbornik. Issledovaniya i materialy [Eastern Slavic ethno-linguistic collection. Research and Materials]. – M. : Indrik, 2001. – S. 232–258.

8. Artyuh L. F. Obryadoviy hlib u simbolitsi kulturno-pobutovoyi spilnosti narodiv [Ceremonial bread in the symbolism of people cultural and home community] / L. F. Artyuh // Narodna tvorchist ta etnografiya [Folk art and ethnography]. – 1976. – № 5. – S. 33–37.

9. Propp V. Ya. Russkie agrarnye prazdniki. (Opyit istoriko-etnograficheskogo issledovaniya) [Russian agrarian holidays. (The experience of historical and ethnographic research)] / V. Ya. Propp. – L. : Izd-vo LGU, 1963. – 143 s.

10. Tokarev S. A. Obyichai, obryady i poveriya, svyazannyye s zhivotnovodstvom [Rites, rituals and beliefs associated with animal husbandry] / S. A. Tokarev // Kalendarnye obyichai i obryady v stranah zarubezhnoy Evropyi. Istoricheskie korni i razvitiye obyichaev [Calendar customs and traditions in the countries of Europe overseas. The historical roots and development of the rites]. – M. : Nauka, 1983. – S. 90–97.

11. Plotnikova A. A. Ugoschenie pastuha : geografiya obryadovoy terminologii [Refreshments of shepherd: the geography of ritual terminology] / A. A. Plotnikova // Ukrayinskiy dialektologichniy zbirnik [Ukrainian dialectological collection]. Kn. 3.– K. : Dovira, 1997. – S. 335–340.

12. Sokolova V. K. Zaklinaniya i prigovoryi v kalendarnykh obryadah [Spells in calendar ceremonies] / V. K. Sokolova // Obryady i obryadovyyi folklore [Rites and ritual folklore]. – M. : Nauka, 1982. – S. 11–25.

13. Maksimovich M. Dni ta misyatsi ukrayinskogo selyanina : per. z ros. [Days and Months of Ukrainian peasant: translated from Russian] / M. Maksimovich. – K. : Kniga Rodu, 2002. – 189 s.

14. Agapkina T. A. Ocherki vesenney obryadnosti Polesya [Sketches of the spring rites of Polesye] / T. A. Agapkina // Slavjanskiy i balkanskiy folklor. Etnolingvisticheskoe izuchenie Polesya [Slavic and Balkan folklore. Ethnolinguistic study of Polesye]. – M. : Indrik, 1995. – S. 21–107.

15. Voznyak M. Narodniy kalendar iz Ovruchchini 50 rr. XIX st. v zapisi Mihayla Pyetrovskogo [Ovruchchyna National calendar of 50-es of nineteenth century in the record of Michael Piotrowski] / M. Voznyak // Drevlyani. Zbirnik statey i materialiv z istoriyi ta kulturi Polisskogo krayu [Drevlyans. Collection of articles and materials on the history and culture of Polissya]. – Lviv : Institut narodoznavstva NAN Ukrayini, 1996. – S. 291–336.

16. Bogatyrev P. G. Magicheskie deystviya, obryady i verovaniya Zakarpatya [Magical actions, rituals and beliefs of Zakarpatye] / P. G. Bogatyrev // Voprosyi teorii narodnogo iskusstva [Questions of the theory of folk art.]. – M. : Iskusstvo, 1971. – S. 167–296.

17. Voytovich V. Ukrayinska mifologiya [Ukrainian mythology] / V. Voytovich. – K. : Libid, 2002. – 664 s.

Матеріал надійшов до редакції

Шарпа М.В. Вербальные и невербальные репрезентанты темы благополучия в среднеполесском весеннем обрядовом тексте.

В статье рассмотрены структура и семантика обрядовых действий первого выгона скота и пасхального периода; исследованы мифологические мотивы, которые лежат в основе возникновения вербальных и невербальных репрезентантов темы благополучия в среднеполесском весеннем обрядовом тексте; выяснена культурная семантика некоторых названий обрядовых действий и предметов с помощью определения их взаимосвязи с единицами акционального, реалемного, агентивного, атрибутивного, локативного, темпорального планов содержания и плана состояния, чувств, процессов, явлений, представлений и т. д.

Sharapa M.V. Verbal and non-verbal topics of household well-being in Middle Polissya spring ritual text.

Rites is one of the most complex components of information language of popular culture, performing communicative function and is "the text in the semiotic sense" cultural text, which consists of verbal and non-verbal means of expression. Units of culture language is not only verbal symbols, but signs of a different nature - objects, actions, images, and so on, their symbolic value may be identical semantics verbal elements, and can create with it a complex syncretic whole. Not only it keeps culture and a source of cultural information, but also culture, cultural contexts may maintain and develop the content, the lost language and, therefore, can be a source of semantic reconstruction. Therefore, a complete and thorough investigation nomination ritual text is possible only if the previous study of motives for entering the existence and development of its other structural nonverbal elements. Relevance of the national calendar research is, in particular, to identify the main dominant meaning all calendar cycle and its elements, as reflected in its mythological representations of the people of the world picture. The article deals with the structure and semantics of the ceremonies of the first cattle pastures and Easter period, investigates mythological motifs that are in core of creating verbal and non-verbal topic representatives of the welfare in the Middle Polissya spring ritual text. It presents cultural semantics of some names of ritual actions and

objects through putting up their interconnection with the units of action, realm, elliptical, attributive, locative, temporal terms of content and terms of states, feelings, processes, events, ideas and more.